

תנא: כמה הוא שיעורה של פסוקת הגרגרת?
ברוכה:

וכמה הוא רוכה?

את חלל הקנה [גרגרת] מקיף דופן, ומידת עוביו של הדופן משתנה. כלפי חוץ הוא דופן עבה, וכלפי פנים הוא דופן דק. ומעתה, כשאנו באים למדוד את פסיקת רוב הקנה, הרי אם חתך רובו של הקנה מהצד החיצון, יתכן והחתך שנחתך ברוב הקנה יגיע רק למיעוט חלל הקנה. כי, כאמור, הצד החיצוני של הדופן הוא עבה, ונמצא, שאפילו יחתוך בו את רובו של הקנה, עדיין לא יגיע החיתוך אלא לתחילת חלל הקנה. [עיין ציור בספר שיחת חולין].

וזהו בעיית הגמרא מה נקרא פסיקת רובה של הגרגרת: האם משמעותו היא פסיקת רוב עוביה של הגרגרת, על אף שאין פסיקה זאת כוללת את חיתוך רוב החלל הפנימי של הגרגרת. או שמא פסיקת רוב הגרגרת משמעותה פסיקת רוב חללה הפנימי, וכל שלא נחתכה הגרגרת עד שייחתך רוב חללה הפנימי, אין זה "פסיקה ברוכה".

רב אמר:

רוב עוביה. שמצטרף עובי הדופן אל החלל, ואפילו אל מיעוט של החלל, לשיעור רוב פסיקת הגרגרת. (27)

ואמרי לה, יש אומרים, הכי אמר רב: רוב חללה. שאין מתחשבים בחיתוך הדופן, אלא רק בפסיקתו של רוב חלל הקנה.

החיא פסוקת הגרגרת דאתיא לקמיה דרב.

יתיב רב, וקא בדיק לה ברוב עוביה.

אמרו ליה רב כהנא ורב אסי לרב: הרי לימדתנו רבינו שיש לבדוקה ברוב חללה?

שדריה שלח רב לאותה פסוקת הגרגרת שהובאה לפניו ובדקה ברוב עוביה, לקמיה דרבה בר בר חנה.

בדקה רבה בר בר חנה ברוב חללה, ומצא שלא נפסק רוב החלל, ואכשרה!

וזבן מינה רבה בר בר חנה בתליסר איסתי פשיטי [בשלוש עשרה סלעי מדינה, שהם סלעים פשוטים וקלים] בישראל. דהיינו, קנה רבה בר בר חנה בשר מבהמה זו כדי לאכול ממנה בעצמו.

ותמהה הגמרא: והיכי עביד רבה בר בר חנה הכי?

והתניא: חכם שטימא — אין חבירו רשאי לטעה. ואם חכם אחד אסר, אין חבירו רשאי לחתיר. (28)

27. דהיינו, שגם אם ניקב מיעוט בחלל הקנה, אלא שיחד עם החיתוך בעובי הדופן של הקנה יש כאן רוב הקנה שנחתך, הרי היא טריפה. אבל, אם היה החיתוך בעובי הדופן בלי שניקב חלל הקנה כלל, הרי גם אם בסך הכל יש כאן חיתוך ברוב הקנה, אין הבהמה טריפה, כיוון

28. במסכת עבודה זרה [ז א] שנינו: תנו רבנן:

וּדְרָשִׁינָן לָהּ לְעִיל הַכִּי:

הִנֵּה נִפְשֵׁי לֹא מְטוּמָאָה — שְׁלֹא הִרְהַרְתִּי בְיוֹם הַרְהוּר עֲבִירָה לְבוֹא לְיַדִּי טוּמָאָה בְּלִילָהּ.

וְנִבְלָה וְטִרְפָּה לֹא אִכְלָתִי — שְׁלֹא אִכְלָתִי בִשָּׂר "כּוֹס, כּוֹס" מְעוּלָם. וְהֵינּוּ, שְׁלֹא אִכְלָתִי מִבִּשָּׂר בְּהֵמָה מְסוּכָנָה, שְׁמִיֵּהְרוּ אֶת הַשׁוּחַט שִׁמְהָר לְשׁוּחַטָה, וְאָמְרוּ לוֹ "שְׁחוּט, שְׁחוּט!"

וּמְשַׁנֵּינָן: **שְׁאֵנִי הַכֹּא, דְּרַב לֹא אִסַּר מִיִּסְר, אֲלֵא רִצָּה לְבוּדְקָה לְפִי רֹב עֹבִיָּה וְלֹא נִתְנוּהוּ הַתְּלַמִּידִים לְבִדּוּק בְּדִיקָה זֹאת אֲלֵא שְׁלַחָה לְרַבָּה בַּר בַּר חֲנָה, וְלִכֵּן הִיא רִשְׁאֵי לְהַתִּירָה.**

וְאִכְתִּי הוּיִנָּן בַּהּ: **וְכִיּוֹן דְּאֹרֵרִי בַּהּ חֲכָם, שֶׁהִגִּיעָה שְׁאֵלָה זֹו לְיַדִּי צוּרֵךְ שִׁיּוּרָה בַּהּ חֲכָם, הִיכִי אֲכַל מִיֵּנָה רַבָּה בַּר בַּר חֲנָה, עַל אִף שֶׁהִכְשִׁירָה? וְהָא כְּתִיב [יְחֻזְקָאֵל ד'] "וְאֹמַר: אֵחָה ה' אֱלֹהֵיכֶם, הִנֵּה נִפְשֵׁי לֹא מְטוּמָאָה, וְנִבְלָה וְטִרְפָּה לֹא אִכְלָתִי מִנְעוּרֵי וְעַד עֵתָה, וְלֹא בָא בְּפִי בִשָּׂר פְּגוּלָּה."**

הַנִּשְׁאֵל לְחֲכָם, מִי שֶׁשָּׂאֵל שְׁאֵלַת הַלְכָה לְחֲכָם, וְהַחֲכָם טִימָא, שֶׁפִּסְק לֹו "טִמָּא", לֹא יִשְׁאֵל לְחֲכָם אַחַר, וְהַשְּׁנִי יִטְהַר, יִפְסֹק לֹו "טְהוּר". וְכֵן, הַנִּשְׁאֵל לְחֲכָם, וְאִסַּר, לֹא יִשְׁאֵל לְחֲכָם אַחַר, וְיִתִּיר.

וְכַתֵּב רִשְׁי' [נְדָה כַּב] שֶׁהִטְעַם הוּא מִפְּנֵי שֶׁהוּא זְלוּל בְּכַבּוּדוֹ שֶׁל הַחֲכָם הַרְאִשׁוֹן. וְהַרְ"ן מוֹסִיף: כְּדִי שְׁלֹא תִירָאָה הַתּוֹרָה כְּשֵׁתִי תּוֹרוֹת, הִלְלוּ אוֹסְרִים וְהִלְלוּ מִתִּירִים.

וְהִרְבֵּה רִאשׁוֹנִים [הַרְ"ן בְּשֵׁם הַרְאֵב"ד, וְהַרִיטְב"א וְהַרְא"ש], וְעֵיין בְּשִׁפְתֵי כְּהֵן חוּשָׁן הַמִּשְׁפָּט סִימָן כ"ה סְעִיף יד] סוֹבְרִים שֶׁהִטְעַם הוּא מְשׁוּם "שׁוּיָא אֲנַפְשִׁיָּה חֲתִיכָה דְּאִיסוּרָא", כְּלוּמַר, כִּיּוֹן שֶׁהַחֲכָם אִסְרָהּ, כִּאִילוּ עֲשָׂאָה לְחֲתִיכַת אִיסוּר [רִיטְב"א].

וְהַנִּפְקָא מִיֵּנָה בֵּין שְׁנֵי הַטְעָמִים, הֵם:

א. בְּדִיעַבְד, אִם הַחֲכָם הַשְּׁנִי הִתִּירָה. לְטַעַם הַרְאִשׁוֹן, מוֹתֵר, שֶׁהָרִי כִּבַּר שְׁאֵל אֶת הַשְּׁנִי [מְאִירִי], וְלִפִּי הַטְעַם הַשְּׁנִי, אִיסוּר [רִשְׁב"א].

ב. אִם הַרְאִשׁוֹן הִסְכִּים. לְטַעַם הַרְאִשׁוֹן, מוֹתֵר [ר"ן]. וְלְטַעַם הַשְּׁנִי, אִיסוּר [עֵיין שֵׁם בְּר"ן].

ג. כֶּשֶׁהַשְּׁנִי גְדוּל מִן הַרְאִשׁוֹן בְּחֲכָמָה וּבִמְנִין. לְטַעַם הַרְאִשׁוֹן, מוֹתֵר [ר"ן] — וְעֵיין מְאִירִי

הַחּוֹלְקִין, וְלְטַעַם הַשְּׁנִי אִיסוּר.

ד. אִם הַחֲכָם הַרְאִשׁוֹן בְּעֲצָמוֹ מוֹדָה שֶׁטַעָה [עֵיין תּוֹמִיָם חוּשָׁן מִשְׁפָּט].

ה. בְּשִׁאֵלָה הַדּוּמָה לְשִׁאֵלָה הַקּוֹדֶמֶת, כְּגוֹן חֲכָם שֶׁאִסַּר חֲתִיכָה אַחַת, אִם מוֹתֵר לְחֲכָם הַשְּׁנִי לְהַתִּיר בְּחֲתִיכָה אַחֲרָה. לְטַעַם הַרְאִשׁוֹן, אִיסוּר [הַמְאִירִי מִמְסַכַּת הוֹרִיּוֹת]. וְלְטַעַם הַשְּׁנִי, מוֹתֵר, שֶׁהָרִי עַל חֲתִיכָה זֹו לֹא חָל אִיסוּר [עֵיין רִמ"א יוֹרָה דְּעָה סִימָן רַמְבַּל כְּלָלִי הוֹרָאָה אִיסוּר וְהִתֵּר ל"א].

ו. לְדַעַת הַשְּׁלֹטִי גְבוּרִים [בְּסוּגִית גְּמָרָא בְּעַבּוּדָה זְרָה] יֵשׁ עוֹד נִפְקָא מִיֵּנָה: בְּחֲכָם שֶׁהִתִּיר, אִם מוֹתֵר לְשְׁנֵי לְאִיסוּר. לְטַעַם הַרְאִשׁוֹן, אִיסוּר, לְפִי שְׁאִינֹו כְּבוֹדוֹ שֶׁל הַרְאִשׁוֹן, וְאִילוּ לְטַעַם הַשְּׁנִי מוֹתֵר, כִּי לֹא שִׁיךְ לּוֹמַר "שׁוּיָא אֲנַפְשִׁיָּה חֲתִיכָה דְּהִתִּירָא".

וּבְעֵינֵי חֲכָם שֶׁהִתִּיר אִם מוֹתֵר לְחֲכָם הַשְּׁנִי לְאִיסוּר, עֵיין בְּרִא"ש וּבְר"ן. וְכַתְּבוּ הַתּוֹס' וְהַרְא"ש, שֶׁאִם אוֹמַר בְּמִפּוֹרֵשׁ לְחֲכָם הַשְּׁנִי, שֶׁשָּׂאֵל לְחֲכָם הַרְאִשׁוֹן וְאִסַּר, מוֹתֵר לוֹ לְשִׁאֵל, כִּי אוֹלֵי יִתּוּכְחוּ הַחֲכָמִים בִּינֵיהֶם, וְהַשְּׁנִי יוֹכִיחַ לְרִאִשׁוֹן אֶת טַעְוָתוֹ, אִם אֲכֵן יֵשׁ לוֹ טַעַם הַגּוֹן לְסַבְּרָתוֹ, כְּגוֹן מִשְׁנָה מְפּוֹרֶשֶׁת אוֹ קְבֵלָה מְפּוֹרֶשֶׁת

ולא בא בפי בשר פגול — שלא אכלתי מבהמה שהורה בה חכם. (29)

משום רבי נתן אמרו: שלא אכלתי מבהמה שלא הורמו מתנותיה, הזרוע, הלחיים והקיבה, ונהגתי בה כאילו היה בה איסור, אף שאין הבשר אסור לפני שהורמו ממנו מתנות כהונה. (30)

ואם כן, כיצד אכל רבה בר בר חנה מבהמה שהורה בה?!?

ומשיננין: הני מילי שיש מידת חסידות שלא לאוכלה, כשהורה החכם מילתא דתליא

בסברא, כגון במקום שצריכים לדמות דבר לדבר, (31) דאיכא לספוקי שמא לא היתה סברתו סברה הגונה. אך רבה בר בר חנה לא מכח סברא הורה כן, אלא אנגמריה פמך! שכך קיבל מרבו, שיש לבדוק את פסוקת הגרגרת ברוב חללה, ולא ברוב עוביה.

אך עדיין דנה הגמרא מדוע קנה רבה בר בר חנה בשר מבהמה זו:

ותיפוק ליה שהיה אסור לו לקנות מבשרה של הבהמה הזאת משום חשדא, שייראה כנוטל שכר עבור הוראתו, כי שמא יאמרו האנשים שהמוכר הויל לו את מחיר הבשר

מרבתי.

ודין זה אמור על השואל, אבל החכם יזהר שלא להתיר כשיודע שהשני אסר.

והאריך הש"ך בכל פרטי דיני חכם שהורה בשולחן ערוך יורה דעה סימן רמ"ב.

29. הגמרא להלן אומרת, שדבר זה לא נאמר אלא במילתא דתליא בסברא, ומפרש רש"י "דהתם איכא לספוקי דלמא לא הוי סברא מעליא".

והחתם סופר מפרש, שהבהמה שהורה בה חכם נקראת פגול, מפני שהחכם היה מהרהר אולי היא אסורה, ודומה הדבר לפגול שנפסל במחשבה.

ונראה מדבריו, שאם החכם הורה מסברא, אבל לא היה לו ספק בסברא זו כלל, אין זו בכלל בהמה שהורה בה חכם.

יש אומרים, שאסור לאדם להחמיר בהלכה המפורשת בפוסקים כגון בטול בששים, ויש אומרים שמצוה יש גם בחומרא כזו. פתחי תשובה יור"ד סימן קט"ז ס"ק י'.

30. התוספות אומרים, שרבי נתן סובר כמו שאנו פוסקים, שמותר לאכול מבהמה לפני

שהורמו מתנותיה, ובכל זאת יש מקום להחמיר ולנהוג בה איסור טבל, וזו היתה חומרתו של יחזקאל. ולדעת רבי יוחנן הסובר שאסור לאכול מבהמה לפני שהורמו מתנותיה, אין לפרש שהיתה זו חומרתו של יחזקאל, אלא החומרא היתה שלא אכל מבהמה שהורה בה חכם. תוס' ד"ה שלא.

וברש"י כתוב: "ואף על פי שהוא היה כהן ובלא הרמה יכול לאוכלה".

ומשמע מלשון זה, שמהדין אסור לישראל לאכול מהבהמה ולכהן מותר.

והתוספות דחו דרך זו, שאין חילוק בין כהן לישראל באיסור טבל!

והשיטה מקובצת כתב, שלא נמצא כן ברש"י בספרים ישנים.

והרמב"ן מביא מפרשים, שיחזקאל היה מפרש את המתנות ונותנם לכהן אחר ולא לקח אותם לעצמו אף על פי שהוא היה כהן. והרמב"ן דחה פירוש זה בטענה, שאם זו היא החומרא — אין מקום לקרוא לבשר בשם "בשר פיגול".

31. עיין רש"י מספר מקרים

משום שהתיר לו אותו!?

דתניא: דיין שהיה דן את הדין בין שני בעלי דין. זיכה וחייב. טימא וטיהר. אסר והתיר.

וכן העדים שהעידו על שדה או על טלית שהיא של פלוני.

בולן, בין הדיינים ובין העדים, **רשאיין ליקח** מידי הזוכה את אותו החפץ שעליו היה הויכוח בבית דין.

אבל, אמרו חכמים: הרחק מן הכיעור ומן הדומה לו! שלא יאמרו האנשים שזיכהו הדיין, או שהעידו העדים לטובתו, כדי שלאחר מכן יקנו ממנו את החפץ בזול.

ומשנינן: **הני מילי** שיש כיעור בדבר, אי הווי **מידי דמזבין בשומא**, שמעריכים אותו בשעת הקניה, ואין לו שער ידוע. דהתם איכא למיחש שיבואו לומר שהוזיל לו. אבל **הכא**, שקנה בשר במחיר שבו נמכר בשר, הרי **מתקלא**, ממשקל הבשר, **מוכח** שכך הוא מחירו, ולא הוזילו לו את המחיר. ותו ליכא לעז.

כי הא דרבא שרא טרפתא, דהיינו שהורה בשאלת טרפה, והכשירה, **זבן מינה בישרא**.

אמרא ליה אשתו, שהיתה **בת רב חפדא:** **אבא** — **שרי בוכרא**, רב חסדא אבי, היה רואה את הבכורות שהיו מביאים הכהנים לפניו לבדוקו אם יש בהם מום ויהיו מותרים באכילה, **ולא זבן מיניה בישרא**, והוא לא היה קונה בשר מהבכורות שהתיר באכילה.

אמר לה רבא: **הני מילי** שהחמיר רב חסדא אביך שלא לקנות ממה שהורה בו היתר, **בוכרא**, בכור, משום **דאשומא מזדבן**. שבשר הבכור אינו נמכר במשקל אלא רק באומד. וטעמו של דבר, כיון שהיתרו של הבכור הוא בלא פדיון, אלא משנפל בו מום הרי הוא מותר באכילה, החמירו חכמים בכבודו יותר משאר פסולי המוקדשים, ואמרו שימכרו אותו רק באומד ולא ישקלו את בשרו במשקל כדרך ששוקלים בשר חולין.

וכיון שבשר הבכור נמכר באומד, אין ראוי לו לחכם שהתירו שיקנה ממנו, שמא יאמרו שהוזיל לו מחמת שהתירו.

אבל, **הכא**, כשהורתי בשאלת טרפה, **מתקלא מוכח**. הרי הכל רואים שאני לוקח במשקל, ומשלם לפי המשקל את מחירו המלא, ונותן לידו של המוכר את המעות.

אלא, **מאי איכא**, במה יכולים אנשים לחושדני, רק **משום אומצא מעלייתא**, שנותן לי ממיטב הבשר, גם בזה אין לי לחשוש, כי **כל יומא**, **אומצא מעלייתא זבנו** לי, משום שחולקין לי כבוד, ולא יבואו לחשוש בי היום שהוריתי היתר בבהמתם, שמשום כך נותנים לי את מיטב הבשר.

אמר רב חפדא: איזהו תלמיד חכם? זה הרואה טרפה — **לעצמו!** שכאשר נולד ספק טרפה בבהמתו, ויש לו צד לאיסור וצד להיתר, הוא אינו חס עליה, ואוסרה.⁽³²⁾

תכונת האמת אצל חכם, היא תכונת נפשו ושורש מציאותה. אך היצר חותר חתירה תחת כסאו הנאמן

32. כתב החזון איש [אמונה ובטחון ג ל, כפי שערוכים בספר "פרקי אמונה והשקפה על פי החזון איש", בעריכת ה"חברותא"]:

רבי זירא: אתייקורי הוא דמתייקרו בי. הם מה-א מתכבדים בנוכחותי בסעודתם, ואין זו מתנה עבורי, אלא הנאה עבורם.

אמר רב יהודה אמר רב: ניקבה הגרגרת מסביב להיקפה בנקבים רבים ודקים כנפה — מצטרפים הנקבים שמסביב לגרגרת לרובא. שאומדים אותם, שאילו היו מחוברין יחד היה נפסק רובא של הגרגרת, ואז הבהמה טרפה.

מתיב רב ירמיה: אמאי בעית צירוף נקבים דקים בשיעור של פסיקת רוב הגרגרת? והרי נהי דפסוקת הגרגרת שיעורה הוא בפסיקת רוב הגרגרת, הא איכא נמי טרפות כתוצאה ממה שחסרה הגרגרת, ששינוי לקמן [נד א] שאם ניקבה הגרגרת וחסר בה כשיעור איסר הרי היא טרפה. ואם כן, תיקשי אמאי לא מצרפינן לכל הנקבים הדקים לשיעור אחד של איסר, ותהיה הבהמה טרפה אפילו אם אין הנקבים הדקים מצטרפים לשיעור של חסרון, ממה ששינוי לגבי טומאת אהל המת, שאם היתה שדרה או גולגולת שלימה של מת הרי היא מטמאה באהל המת, ואם חסרו השדרה או הגולגלת [בשיעור המתבאר במסכת אהלות פרק ב משנה ג] אין הם מטמאים באהל אלא רק במגע ובמשא.

דתנן התם: כמה הוא חסרון בשדרה, שאז לא תטמא השדרה של המת באהל? — בית שמאי אומרים אם ניטלו שתי חוליות. ובית הלל אומרים אפילו אם ניטלה חוליה אחת.

ובגולגולת — בית שמאי אומרים: אם חסרה הגולגולת כמלוא רוחב הנקב שנוצר

ואמר רב חסדא: איזהו [משלי טו] "שונא מתנות יחיה"? — זה הרואה טרפה לעצמו. שאם על בהמה שלו הוא אינו חומד להכריע בה לצד היתר, ודאי שהוא שונא לקבל מתנות מאחרים.

דרש מר זוטרא משמיה דרב חסדא: כל מי שקורא ושונה, ורואה טרפה לעצמו, ושימש תלמידיו חכמים, עליו הכתוב אומר [תהילים קכח] "יגיע כפיך כי תאכל, אשריך וטוב לך".

והיינו, זה שרואה טרפה לעצמו ואינו חומד אותה להתירה, ברור לנו שיהנה מיגיע כפיו, ולא יחמוד ממונם של אחרים.

רב זביד אמר: זוכה ונוחל שני עולמות — העולם הזה והעולם הבא.

והכי דרשינן: "אשריך" - בעולם הזה, "וטוב לך" — בעולם הבא.

רבי אלעזר כי הווי משדרי ליה מבי נשיאה מירי, כאשר שהיו שולחים לו מתנה מבית הנשיא, לא שקיל! כי הווי מזמני ליה לעכול אצלם, לא אזיל.

אמר רבי אלעזר והסביר את טעמו לנשיא: וכי לא קא בעי מר דאיחי? וכי אין רצונך שאחיה, דכתיב "שונא מתנות יחיה".

רבי זירא, כי משדרי ליה, כאשר היו שולחים לו מתנה - לא שקיל. אבל כי הווי מזמנין ליה לאכול אצלם — אזיל.

אמר

[של החכם], לצודד נפשות הנוטים להתחכמות, ומביא להם לימוד שלם מן הגמרא כי הנגיעה